

Stockholm 2024-05-16

Remissyttrande angående betänkandet ”Livsmedelsberedskap för en ny tid” (SOU 2024:8)

Kött- och Charkuteriföretagen i Sverige (KCF) tackar för möjligheten att lämna synpunkter på betänkandet ”Livsmedelsberedskap för en ny tid” (SOU 2024:8). Det är resultatet av en utredning som beskriver förhållanden och åtgärder som är viktiga för många av våra medlemsföretag, eftersom de bedriver en verksamhet inom slakt, styckning, charkuteritillverkning och handel med kött som är samhällsviktig och i centrum av hela livsmedelsberedskapen. Kött- och charkuteriföretagen i Sverige utgör ca 20 % av den svenska livsmedelsindustrin.

Betänkandets huvudsakliga förslag

I betänkandet visar nulägesbeskrivning på betydande sårbarheter i livsmedelskedjan. Utredningen levererar ett stort antal förslag och bedömningar för hur sårbarheterna ska kunna minska. Utredningen beskriver också en utgångspunkt för det offentliga och näringslivet med en oklar roll- och ansvarsfördelning och lämnar förslag på regleringar för hur detta ska kunna tydliggöras.

I betänkandet föreslås och konstateras i huvudsak följande:

- att ett mål för livsmedelsberedskap fastställs och bör vara att *säkerställa att hela befolkningen över tid har tillgång till nödvändiga livsmedel vid en allvarlig störning eller en överhängande risk för en allvarlig störning i livsmedelsförsörjningen,*
- att livsmedelsberedskapen förs in en ny lag vars bestämmelser syftar till att uppnå detta mål,
- att Livsmedelsverkets roll som sektorsansvarig myndighet förtydligas genom ett uttalat ansvar för att leda arbetet med att samordna åtgärder inom livsmedelsberedskapen,
- att ett nationellt Livsmedelsberedskapsråd inrättas hos Livsmedelsverket,
- att jordbruksmarken värnas eftersom klimatförändringarnas effekter kan leda till obrukbar jordbruksmark,
- att MSB ska utreda riksintresseanspråk avseende viss verksamhet inom livsmedelstillverkning, livsmedelskontroll och livsmedelsdistribution,
- att Livsmedelsverket får i uppdrag att utreda behovet av att införa föreskrifter om skyddsåtgärder för vissa verksamheter inom livsmedelsförädlingen och utreda behovet och utformningen av ett nationellt investeringsstöd för ökad motståndskraft i livsmedelssystemet,
- att en nationell funktion med uppgift att tidigt upptäcka hot mot livsmedelsförsörjningen ska inrättas inom Livsmedelsverket för att inhämta, analysera och sammanställa uppgifter av betydelse för livsmedelsberedskapen samt analysera befolkningens behov av livsmedel,
- att beredskapslagring av vissa varor kan vara ett sätt att mildra de negativa konsekvenserna av allvarliga störningar i livsmedelsförsörjningen genom att ge

utrymme för omställning. Jordbruksverket föreslås få ansvaret för att ombesörja livsmedelsberedskapslagring,

- att forskning och innovation inom livsmedelssystemet bör stärkas och
- att kostnader för livsmedelsberedskap ska belasta statsbudgeten och beräknas uppgå till cirka en miljard kronor per år mot slutet av nästa totalförsvarsbeslutsperiod.

Sammanfattning

KCF välkomnar utredningen ”Livsmedelsberedskap för en ny tid”. Livsmedelsproduktion är avgörande för vårt välbefinnande och vi måste säkerställa att vi kan fortsätta producera livsmedel både i fredstid och i tider av kris och krig. Vi delar också utredningens slutsatser att betydande sårbarheter finns i livsmedelskedjan och att Sverige behöver rustas bättre. KCF delar också utredningens uppfattning att ett robust nationellt livsmedelssystem med en fungerande livsmedelskedja är än viktigare i situationer med störda handelsflöden eller när transportresurser och transportinfrastruktur är begränsande.

Ju mer livsmedel vi producerar, desto bättre förberedda är vi. Lönsamma och konkurrenskraftiga företag genom hela livsmedelskedjan i fredstid är en förutsättning för en god försörjning i krigstid. Ett konkurrenskraftigt näringsliv ökar Sveriges handlingsutrymme vid kriser och krig. Men även en internationell handel är avgörande för Sveriges försörjningsförmåga, både när det gäller export och import.

KCF välkomnar tanken om förtydligande av ansvar och roll för både staten och näringslivet. KCF menar dock att de befintliga utmaningarna att nå livsmedelsstrategins målsättningar och de nya krav som en ökad livsmedelsberedskap ställer på myndigheterna kräver en ny myndighetsstruktur som samlar hela livsmedelskedjan i en myndighet. Denna nya myndighet bör få de nya uppgifterna som utredningen föreslår.

Kött och Charkuteriföretagens synpunkter på en ny livsmedelsberedskap

Övergripande utgångspunkt

Livsmedelsproduktion är en samhällsviktig verksamhet. Vi behöver därför säkerställa att vi kan fortsätta producera mat åt vår befolkning under kris och krig.

Ju mer livsmedel vi producerar, desto bättre förberedda är vi. Lönsamma och konkurrenskraftiga företag genom hela livsmedelskedjan i fredstid är en förutsättning för en god försörjning i krigstid. Ett konkurrenskraftigt näringsliv ökar Sveriges handlingsutrymme vid kriser och krig.

Det finns potential att öka produktionen av mat och insatsvaror i Sverige och därför är det nödvändigt ur beredskapsperspektiv med mer fokus på åtgärder i linje med livsmedelsstrategins mål om att öka den inhemska livsmedelsproduktionen. Precis som utredningen konstaterar är det konkurrenskraftiga och lönsamma företag i hela kedjan som långsiktigt kan säkra försörjningen. En uppdaterad livsmedelsstrategi måste därför se till att det blir enklare och billigare att producera livsmedel i Sverige.

Det är ökad export av livsmedel som kan leda fram till en situation med en neutral handelsbalans på livsmedelsområdet. Då finns det också ökad produktion i Sverige, vilket skapar en bättre omställningsförmåga i kristider. Men för att nå dit behövs bättre förutsättningar på alla områden som påverkar den inhemska livsmedelsproduktionen exempelvis regelkrångel, kompetensförsörjning, tillgång till kapital, forskning och innovation.

För många av de nödvändiga insatsvarorna i livsmedelsproduktionen finns idag en liten eller ingen inhemsk produktion idag och beroendet av andra länder är stort. Det är viktigt för

livsmedelsproduktionen i Sverige att säkerställa tillförsel av dessa insatsvaror även om handeln begränsas.

Sammantaget bör mycket större insatser ske för att vi i Sverige redan i fredstid, i linje med den nationella livsmedelsstrategin, ska producera mer livsmedel i lönsamma företag. Det kommer att stärka livsmedelsberedskapen.

3.2.1 Den inre marknaden

Den inre marknaden är helt avgörande för svenska konsumenter och har inneburit mycket positivt, exempelvis en tillgång till ett större utbud av varor. Utrikeshandel är nödvändig för Sveriges försörjning av livsmedel. Coronapandemin tydliggjorde dock att omvärldshändelser påverkar handeln och transportflödena i stor utsträckning. Genom mer lönsamma företag får vi en ökad produktion i Sverige och kan exportera mer livsmedel. Detta skapar i sin tur en bättre omställningsförmåga i kristider – vi kan helt enkelt äta det vi normalt exporterar. Detta perspektiv bör bli än mer tydligt i stärkandet av den svenska livsmedelsberedskapen.

6.3 Arbetskraft och kompetensförsörjning

Precis som utredningen konstaterar är arbetskraft en förutsättning för att producera livsmedel. Redan dagens mycket stora utmaningar inom kött- och charkbranschen att rekrytera kompetent personal kräver insatser på området. Utbildningar inom kött och chark har helt tillåtits att försvinna under de senaste 20 åren. Under Coronapandemin blev den sårbarhet som utländsk arbetskraft innebär tydlig och det stora beroende av utländska specialister med yrkeskunskaper måste brytas genom en inhemsk kapacitet att utbilda. KCF anser därför att en utbildningskapacitet återuppbyggs i Sverige inom kött och chark och kommunal lärlingsvuxutbildning är en möjlig väg. Vi ser också precis som utredningen att det finns behov av civilplikt inom vissa avgränsade delar av livsmedelssystemet, inte minst inom kött och chark.

12.2 Mål för livsmedelsberedskapen

KCF är positiva till att ett tydligt mål formuleras för livsmedelsberedskapen och att en ny lag reglerar det offentligas ansvar. Vi vill dock understryka kopplingen till livsmedelspolitiska mål och livsmedelsstrategin. Att nå de livsmedelsstrategiska målen är avgörande för livsmedelsberedskapen och politikområdena behöver samordnas.

12.3.3 Nödvändiga livsmedel

Sett till den dagliga energitillförseln spelar kött och köttvaror en avgörande roll för livsmedelsberedskapen. Jämfört med flera andra varukategorier i toppen av listan över daglig energitillförsel, förser kött och köttvaror medborgarna, utöver energi, med väsentligt mer viktiga näringsämnen, såsom exempelvis vitaminer och mineraler. I kött är också näringsämnena lättillgängliga för våra kroppar. Som det engelska uttrycket *livestock* antyder är djuren i livsmedelsproduktionen ett levande lager.

14.1 Livsmedelsverket ska samordna livsmedelsberedskapen

Vi delar utredningens uppfattning att tydlig ledning och samordning krävs för att verksamhet inom livsmedelsberedskapen ska bedrivas ändamålsenligt och effektivt. Behovet av ledarskap och bred kunskap och kompetens kommer vara avgörande. Fokus i livsmedelsberedskapen bör omfatta hela livsmedelskedjan.

KCF anser att det redan i fredstid har blivit mer och mer tydligt att Sverige behöver en ny myndighetsstruktur för livsmedelskedjan. För att hantera denna komplexa verksamhet där många frågor idag är uppdelade på flera olika myndigheter, med samordningsproblem som följd, är vi övertygade om att en effektiv hantering av livsmedelsberedskapen i än högre grad ställer krav på att expertisen, resurserna och beslutsförmågan samlas i en myndighet. En stärkt

livsmedelsberedskap kräver helt enkelt en ny myndighetsstruktur. Utredningens egna förslag berör en lång rad myndigheter, vilket visar behovet av att samla livsmedelskedjan i en myndighet. Vi är också övertygade om att en sådan förändring redan i fredstid kommer att stärka arbetet med genomförandet av den nationella livsmedelsstrategin och därmed stärka den svenska livsmedelsförsörjningen.

KCF anser därför att regeringen skyndsamt bör inleda processen att i en myndighet samla arbetet som berör livsmedelskedjan (främst Livsmedelsverket och Jordbruksverket) för att stärka genomförandet av den nationella livsmedelsstrategin och därmed också den svenska livsmedelsberedskapen. Ett nationellt livsmedelsberedskapsråd behövs också med en ny myndighetsstruktur på plats, eftersom dialogen mellan myndighet och företag och branschorganisationer kommer var avgörande. Den föreslagna nationella funktionen för att tidigt upptäcka hot mot livsmedelsförsörjningen bör också inrättas hos den nya myndigheten (*16.1 En funktion för att tidigt upptäcka hot ska inrättas*).

14.3 Forskning och innovation bör stärkas

Eftersom lönsamma företag är en förutsättning för en svensk livsmedelsberedskap bör fokus i insatserna inom forskning och innovation i rådande geopolitiska läge mer riktas mot att stärka livsmedelskedjans konkurrenskraft och öka förmågan att hantera hot och störningar mot livsmedelsförsörjningen. Mer tydliga satsningar bör ske mot att stärka och utveckla den befintliga livsmedelsproduktionen.

15.1 Jordbruksmark bör skyddas bättre

KCF är positiva till utredningens förslag att ge Jordbruksverket i uppdrag att ur ett livsmedelsberedskapsperspektiv analysera förslag om införande av nationella territoriella anspråk och riksintresse när det gäller jordbruksmark.

15.2 Riksintresseanspråk bör utredas

KCF är positiva till utredningens förslag att MSB bör utreda riksintresseanspråk avseende viss verksamhet inom livsmedelstillverkning, livsmedelskontroll och livsmedelsdistribution. Verksamhet som har avgörande betydelse för försörjningen av nödvändiga livsmedel bör prioriteras avseende riksintresseanspråk och därmed också säkras nödvändiga resurser som exempelvis el, arbetskraft och vatten.

15.4 Skydd mot sabotage och skadegörelse bör stärkas

Livsmedelsbrist i samhället kan öka risken för incidenter och ordningsstörningar mot t.ex. livsmedelstillverkning, handel och distribution. Befintliga säkerhetsåtgärder kan vara otillräckliga i ett ytterligare försämrat säkerhetsläge. KCF instämmer i utredningens bedömning att risken för våldsanvändning eller hot om våld inte kan uteslutas. Det talar för en översyn och förstärkning av bland annat förebyggande skyddsåtgärder.

15.5 Investeringsstöd bör utredas

KCF ser positivt på att investeringsstöd i syfte att stärka motståndskraften hos företag inom livsmedelstillverkning och livsmedelsdistribution, utreds. Ett investeringsstöd bör vara inriktat både på ökad motståndskraft i form av exempelvis investeringar i reservkraft, och rena skyddsåtgärder. När det gäller finansieringen anser KCF att annan form än ”de minimis”-stöd måste övervägas. Maxbeloppet är litet och kommer inte räcka till för de investeringar i beredskap som krävs.

Avslutningsvis

För att vi ska ha mat på bordet både i fredstid och i tider av kris och krig måste nödvändiga resurser finnas på plats. Det handlar om transporter, energi, vatten och arbetskraft. Och företagen måste ha en god lönsamhet för att ha möjlighet att också medverka i denna

långsiktiga planering och förberedelse. Utredningen innehåller många viktiga förslag och det är viktigt att alla delar av livsmedelskedjan under statens ledning nu kommer vidare till en operativ hantering och planering som säkerställer alla dessa resurser.

Stockholm 2024-05-16

Magnus Därth
Vd, Kött och Charkuteriföretagen i Sverige